

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

науково-дослідної роботи студентів-філологів

з методики викладання світової літератури

ВІТЧЕНКО А. О.

УДК 378.016:001.891

Періодизація вітчизняної вищої школи є формування в молоді «сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості», підготовка «кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій...» [3]. В умовах інтеграції до європейського освітнього простору, упровадження компетентнісної моделі підготовки фахівців особливої актуальності набуває проблема активізації науково-дослідної роботи студентів на засадах системного підходу.

Мета статті – розкрити особливості науково-дослідної роботи студентів-філологів з методики викладання світової літератури, визначити ефективні прийоми й форми її організації в системі професійного навчання.

Методологічним підґрунтям цієї розвідки стали дослідження І. Ковальнової, В. Краєвського, Н. Кузьміної, Я. Пономарьової, В. Слассьоніна та ін. Окремим питанням організації науково-дослідної роботи студентів, формування на її основі фахової компетентності присвячені праці А. Вербицького, О. Волкової, Т. Калашникової, О. Куцевол, Н. Посталюк, В. Прошкіна, Н. Саприкіної, І. Сопівник та ін.

Дослідники приділяють значну увагу оновленню методології, розробляють нові принципи, зміст, технологічне забезпечення науково-дослідної роботи в системі вищої професійної освіти, зокрема педагогічної. Так, досліджуючи теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутнього вчителя-словесника, О. Куцевол серед основ-

них умов успішності цього процесу називає активізацію пошукової діяльності студентів, пріоритетність творчих елементів над репродуктивними в їхній навчальній та позааудиторній роботі [1, с. 161]. Розкриваючи залежність навчальної підготовки студентів від стану науково-дослідної роботи, Н. Саприкіна доводить, що остання значно активізує розвиток професійних якостей майбутніх філологів, зокрема «творче мислення, дослідницькі навички..., розвиває наукову інтуїцію, творчий підхід до сприйняття знань і практичного їх застосування» [4, с. 346]. Аналіз наукового доробку за порушеною проблемою свідчить про нагальність фундаментації вищої педагогічної освіти, її переорієнтації на постійне самовдосконалення, професійне зростання й творчий пошук педагогів. Таким чином, першочерговим завданням методики є оптимізація науково-дослідної роботи студентів, упровадження ефективних прийомів і форм її організації під час предметного викладання.

Вивчення вузівського курсу методики передбачене навчальними планами з напрямку «Мова і література (англійська, німецька, польська, чеська, болгарська тощо)» наприкінці бакалаврату (у сьомому або восьмому семестрах), коли студенти, завершуючи здобуття базової філологічної освіти, набувають теоретичних знань, практичних умінь, досвіду, необхідних для їх подальшого професійного становлення як викладачів світової літератури в загальноосвітній школі. Важливу роль при цьому відіграє науково-дослідна робота, організація якої з урахуванням прикладного характеру методики має здійснюватися на принципах системності, науковості, проблемності, розвивального та компетентнісного підходів, взаємозв'язку теорії і практики, навчальної й дослідницької діяльності, міждисциплінарної взаємодії, забезпечувати-

ся єдністю основних напрямів, видів і форм її практичної реалізації.

На початковому етапі впровадження системи НДРС поглиблюються знання студентів щодо методів дослідження в методиці, відпрацьовуються вміння аналізувати навчально-методичне забезпечення шкільного предмета «Світова література», узагальнювати передовий педагогічний досвід, самостійно визначати актуальну наукову проблематику та обґрунтовувати її. Із цією метою до кожного семінарського заняття розроблено комплекс запитань і завдань, що сприяють формуванню таких професійно значущих якостей майбутнього вчителя-словесника, як аналітизм, критицизм, гнучкість мислення, творчий підхід до розв'язання методичних проблем.

До першого семінару, присвяченого аналізу навчально-методичного забезпечення шкільного курсу «Світова література», студенти, крім основних питань, отримують такі додаткові запитання й завдання:

1. Дослідити основні етапи програмотворення зі світової літератури, охарактеризувати наукові підходи до розробки шкільних програм в історії вітчизняної науки.

2. Проаналізувати основні здобутки й проблемні питання, пов'язані з підготовкою шкільних програм зі світової літератури.

3. На основі матеріалів часопису «Всесвітня література в середніх навчальних закладах України» (2007. – № 2 – 8) з'ясувати причини виникнення наукової дискусії навколо шкільних програм зі світової літератури.

4. Наскільки обґрунтованими й конструктивними були, на вашу думку, зауваження та пропозиції критиків шкільних програм зі світової літератури?

5. Якими виявилися результати наукової дискусії для методичної науки й шкільної практики викладання? Чи сприяла вона подальшому вдосконаленню програм? Чому?

6. Розробити освітній проект «Шкільна програма (підручник) зі світової літератури нового покоління – крок назустріч мрії».

7. Підготуватися до презентації власного освітнього проекту за таким планом: а) ідея, б) концепція, в) обґрунтування, г) переваги й недоліки, г) матеріально-технічна база, ресурси, д) перспективи впровадження.

Наступний семінар – «Учитель світової літератури» – передбачає актуалізацію досвіду студентів, їхніх спостережень за навчально-виховним процесом, поглиблення знань про особистість словесника, його професійну діяльність. З метою цілісного осягнення порушеної проблеми запропонували простежити формування професійних вимог до вчителя літератури в історії методичної науки, підготувати на основі рекомендованих джерел реферат «Творчий портрет словесника», провести анкетування «Сучасний учитель світової літератури: від ідеалу до реалій шкільної дійсності», розтлумачити методичне поняття «творча лабораторія словесника», визначити складники творчої лабораторії вчителя світової літератури, окреслити шляхи й засоби її збагачення.

Поступово завдання для НДРС ускладнюються, пошукова діяльність з методики набуває системного характеру. Так, наприклад, на семінарі «Формування особистості читача в шкільному курсі світової літератури» не лише розглядають питання про основні періоди й критерії літературного розвитку, про принципи, зміст і підходи до літературного розвитку в загальноосвітній школі, але й порушують такі важливі аспекти досліджуваної проблеми, як гендерна специфіка читацької діяльності учнів середніх і старших класів, традиції сімейного читання, їх відродження в системі шкільного викладання світової літератури, використання новітніх інформаційних технологій у формуванні читацького кола школярів, роль суміжних мистецтв і видів творчої діяльності в поглибленні читацької компетенції учнів, особливості літературного розвитку школярів у міській і сільській місцевості. Для розкриття перелічених аспектів студенти мають розширити джерельну базу власної пошукової діяльності, вийти на рівень міждисциплінарної й міжмистецької інтеграції, виявити здатність до експериментально-дослідної роботи.

Протягом кількох семінарських занять майбутні словесники опановують методику поглибленого вивчення художніх творів різних родів і жанрів. Із цією метою вони розкривають специфіку шкільного аналізу та інтерпре-

У тації, досягають традиційні шляхи й засоби поглибленої роботи з текстом, піддають критичному осмисленню сучасну практику організації аналітичної та інтерпретаційної діяльності учнів. Самостійному дослідженню студентами порушеної проблематики сприяють такі додаткові запитання й завдання:

Р 1. Чим шкільний аналіз та інтерпретація відрізняються від своїх наукових аналогів?
Н Обґрунтувати доцільність уживання методичних термінів «шкільний аналіз», «шкільна інтерпретація».

А 2. Яким чином на уроці світової літератури забезпечується єдність основних етапів вивчення художнього твору: читання – аналіз – інтерпретація?

И. Чи є альтернатива традиційним шляхам аналізу?

Ф 4. Як технологічно забезпечується аналіз (інтерпретація) художнього твору на уроці світової літератури?

І 5. У чому полягає специфіка поглибленого вивчення старшокласниками епічних (ліричних, драматичних) творів?

О 6. Скласти перелік аналітичних та інтерпретаційних умінь, якими повинні оволодіти учні старших класів на уроках світової літератури.

Г 7. Прокоментувати твердження В. Маранцмана про те, що «сучасне прочитання творів у школі неможливе без урахування художніх інтерпретацій класики» [2, с.131].

І 8. Які види й форми інтерпретаційної діяльності можна використовувати в урочній (позакласній) роботі зі світової літератури?

Я 9. Підготувати розгорнутий конспект уроку з поглибленого вивчення програмного епічного (ліричного, драматичного) твору, порівняти власну розробку із традиційними методичними підходами.

Система НДРС з методики передбачає використання й індивідуальної, і групової, колективної форм її організації (проблемні групи, наукові гуртки, студентські конференції та ін.), що дозволяють активізувати пошукову діяльність у певному напрямку, оптимізувати вивчення програмного змісту й залучити додаткові матеріали, надати навчальному процесу проблемного характеру. Так, під час

підготовки до семінару «Навчально-методичне забезпечення шкільного курсу „Світова література”» формується проблемна група для дослідження стану й перспектив упровадження електронного підручника з предмета. Під керівництвом викладача студенти відпрацьовують формулювання методичної проблеми («Теоретико-технологічні засади організації читацької діяльності школярів із використанням електронного підручника зі світової літератури»), окреслюють коло питань для дослідження:

1. Застосування нових інформаційних технологій в освіті як актуальна наукова проблема.

2. Психолого-педагогічні умови організації навчального процесу на основі нових інформаційних технологій.

3. Місце й роль нових інформаційних технологій у вдосконаленні сучасної практики викладання світової літератури.

4. Розвиток читацької компетенції школярів із використанням електронного підручника на уроках світової літератури.

5. Технологічне забезпечення позаурочної роботи учнів з електронною книгою (бібліотекою) зі світової літератури.

6. Формування позитивного ставлення до читання за допомогою електронного підручника зі світової літератури.

Протягом відведеного часу члени проблемної групи повинні зібрати та опрацювати матеріали за обраними питаннями, обговорити їх на засіданнях, узгодити власні погляди й позиції, виробити спільні підходи до проведення дослідницької роботи та оформлення отриманих результатів. На підсумковому етапі готують наукові доповіді (звіти), презентації наукових проєктів (експериментальних програм), публікації тощо.

Дієвою формою організації НДРС є науковий гурток, що передбачає поглиблене вивчення актуальної методичної проблеми або кола проблем у позааудиторний час. Пошукова діяльність гуртківців відзначається більш високим рівнем самостійності, а тому до кожного засідання наукового гуртка його постійні члени розробляють перелік орієнтовних питань, складають бібліографію, збирають матеріали для виступів (повідомлень, доповідей,

дискусій) за окресленою тематикою. Викладач постає в ролі координатора, який спрямовує пошукову діяльність гуртківців, уносить елементи проблемності. Кращі наукові здобутки оприлюднюються на студентських наукових семінарах і конференціях, використовують для написання курсових і бакалаврських робіт.

Результати проведеного дослідження дозволяють підтвердити припущення про необхідність системного підходу до організації науково-дослідної роботи студентів-філологів і дійти таких висновків:

1. НДРС з методики викладання світової літератури відзначається інтегративним характером, високим рівнем самостійності та ініціативи студентів, залежить від якості їхньої теоретичної і практичної підготовки, спрямована на поглиблення фахової підготовки, особистісний розвиток майбутніх словесників.

2. Ефективність системи НДРС забезпечується єдністю шляхів і засобів її організації в умовах предметного викладання.

3. Вибір прийомів, видів і форм НДРС, зумовлений навчальною метою курсу, передбачає осягнення найскладніших проблем методичної науки й шкільної практики викладання світової літератури.

Перспективи подальшої розробки порушеної проблеми вбачаємо у визначенні кількісних і якісних параметрів оцінювання НДРС, у розробці системи диференційованих дослідницьких завдань за кожним змістовим модулем дисципліни «Методика викладання світової літератури».

Література

1. Куцевол О. М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури / О. М. Куцевол. – Вінниця : Глобус-прес, 2006. – 348 с.

2. Маранцман В. Г. Школа и театр / В. Г. Маранцман // Лит. в шк. – 1991. – №1. – С. 131 – 139.

3. Національна доктрина розвитку освіти : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=347%2F2002>

4. Саприкіна Н. Науково-дослідна робо-

та як засіб розвитку креативних здібностей студентів-філологів / Н. Саприкіна // Вісник Львівськ. ун-ту. Серія : Філологія. – 2010. – Вип. 50. – С. 342 – 348.

* * *

Вітченко А. О. Особливості організації науково-дослідної роботи студентів-філологів з методики викладання світової літератури

Статтю присвячено розкриттю особливостей науково-дослідної роботи студентів-філологів з методики викладання світової літератури, визначенню технологічних підходів до її організації в системі професійного навчання.

Ключові слова: науково-дослідна робота студентів-філологів, пошукова діяльність, методика викладання світової літератури.

Витченко А. А. Особенности организации научно-исследовательской работы студентов-филологов по методике преподавания мировой литературы

Статья посвящена раскрытию особенностей научно-исследовательской работы студентов-филологов по методике преподавания мировой литературы, определению технологических подходов к её организации в системе профессионального обучения.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов-филологов, поисковая деятельность, методика преподавания мировой литературы.

Vitchenko A. O. Distinguishing Features of the Organization of the Scientific and Research Work of Philology Students in Methods of Teaching World Literature

The article is devoted to the analysis of distinguishing features of the organization of scientific and research work of philology students within the course of Methods of Teaching World Literature and the determination of technological approaches to its organization in the system of professional training.

Key words: scientific and research work of philology students, research, Methods of Teaching World Literature.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2012 р.

Прийнято до друку 30.03.2012 р.